

MADÁCH IMRE EMLÉKÜNNEPSÉG '95

Turczy István

Pályázók és pályamunkások

Hölgyeim és Uraim, Tisztelt Pályázók és Pályamunkások !

Örömmel jelentem, hogy az 1994. évre meghirdetett országos Madách Imre Irodalmi Pályázat díjkiosztó ünnepségén van mit, van kinek és főként van miért kiosztani.

Nógrád megye közgyűlése és a közgyűlés által jegyzett Palócföld című közéleti, irodalmi és művészeti folyóirat hagyományokhoz híven két kategóriában hirdette meg a jelíges pályázatot: szociográfia, irodalmi riport, esszé- tanulmány illetve, vers-széppróza kategóriákban. A felhívásra több mint 2500 fleknyi terjedelemben 39 pályamunka érkezett a szerkesztőségbe, és külön öröm, hogy nemcsak hazai írók és szakemberek jelentkeztek, hanem határon túliak is, Erdélyből, Bácskából, Szlovákiából. Számomra ez a tény már önmagában értéket teremtő kezdeményezéssé növeli a pályázatot, és a szeizmográf érzékenységgel mutatja, hogy a karancsalji epicentrumból induló rezgés-hullámok a Richter-skálán néhány száz kilométerrel távolabb is mérhetőek. És ez a lényeg, még akkor is, ha a hatásuk nem olyan elemi erejű, hogy a róla szóló tudósítás bekerüljön a tévé-híradóba, vagy szalagcímben szerepeljen az országos napilapokban.

Itt és most az a legfontosabb, hogy kimondjuk: a Madách-pályázat rangot vívott ki magának a nem kis számú irodalmi pályázatok között. Tehette ezt két okból: először, mert rangot és méltó aurát, szellemi háttérrel biztosított számára Madách Imre neve és szellemisége, másodszer pedig, mert a pályázatot gondozó folyóirat, a Palócföld, a gerincsorvasztó idők ellenére vagy tán éppen azért, nem veszített rangjából és méltóságából, közlekedődedény tudott maradni, és képes volt a táj és haza, haza és táj közti időnkénti nyomáskülönbségeket is kiegyenlíteni.

Néhány országosnak titulált laptársával ellentétben esztétikai értelemben mérték – és értéktartó maradt, a szerzőihez való viszonyában – a közkeletű Aranypók-szlogennel élve - ügyelt a részletekre, a kultúrpolitizálás terepén szem előtt tartotta arányait és lehetőségeit. Nem ült füstparipára, ahogy Hamvas Béla mondaná.

„Mit hozott a Madách-pályázat idén?” – tették fel a nem költői kérdést tavaly a zsűrörök, s tesszük mi is, annak rendje és módja szerint, egy évvel később. Elvi válaszadás helyett nézzük a tényeket, amelyek, mint tudjuk, makacs dolgok.

A szociográfiák, irodalmi riportok, esszék és tanulmányok csoportjában mi is elsősorban a témaválasztást és az elméleti igényességet tekintettük a díjak odaítélése szempontjából „tárgyalási alapnak.” Az tehát nem véletlen, hogy a 4 díjazott pályamunka közül kettő Madách Imre személyével illetve a Tragédiával foglalkozik. Nem is akármilyen színvonalon!

A III. díjas Kántor Lajos „szénrajza” Az ember tragédiájáról nem annyira újdonságértékével, mint a háromféle közelítési mód szubjektív lendületével gyakorolt hatást: a költészet, amely a Tragédiában nem csupán formája, de tárgya is a műnek; továbbá Madách levelezése, mint lehetséges kulcs a mű megértéséhez; végül a partikularitás-egyetemes viszony, azaz a vidéki ember szellemi terét és lehetőségeit messze túllépő egyetemes nézőpont érvényesítési kísérlete – olyan aspektusok, amelyek vizsgálata író és olvasó számára egyaránt izgalmat jelentenek.

Nem véletlenül választott Maupassant-i jeligét (Erős mint a halál) a kategória I.díjasa, Andor Csaba, aki egyébiránt ugyanebben a kategóriában két évvel korábban már kiérdemelt egy megosztott I.díjat. Kitűnő témaválasztás: Madách és Veres Pálné kapcsolata-viszonya; elsőrangú feldolgozás: a lényegre koncentrál, azaz a.) volt-e szerelmi viszony kettejük között, b.) Madách élete végén érzett-e vonzalmat a hölgyemény leánya, Veres Szilárda iránt? Igyekszik a tényekre hagyatkozni, s ahol a tényeket jótékony homály fedi, ott a pletykák helyett előveszi a verseket, szóljanak azok, az érzékeny olvasó számára itt-ott árulkodóan.

Már csak műfaja okán is külön kell szólni a II.díjas Szenográdi Ferenc pályamunkájáról. Egy határszéli megye, határszéli települése Szécsény, a szociográfia tárgya. A saját sorsát alakítani tudó, vagy nem tudó közösség feltérképezésére vállalkozott a szerző, még esetlegességében is pontos látéleletet készített, a helység városi rangról való lefokozásának, bénultságának, majd ébredésének történetéről, a mikroklíma természetrajzáról, és az új közösségi struktúrák kialakulásáról. (Ugyan nincs a kiírásban, de szívem szerint Szécsény város különdíjára javasolnám a művet, a díjtól függetlenül.)

A szépirodalmi dossziéba magától értetődően sokkal több pályamű érkezett. A zsűri abban egyetértett, hogy a pályázatok színvonala a prózai és lírai művek minősége megfelel az országos arányoknak, ti. több volt a gondosan felépített, témájában és nyelvezetében figyelmet érdemlő profi írás a prózában mint a versek között.

A békés egymás mellett élés politikáját vallva kapott megosztott III. díjat egy-egy próza és vers. Chak István Zala megyei költő posztmodern nyelvezetű, többszólamú, de szemléletileg egységes versbeszéde, illetve egy "outsider", azaz nem főállású író, Dr. Karsay Sándor orvos két sokkolóan megírt, a megtörtént dolgok lendületéből építkező novellája a Nagy generáció és a Köszönöm.

J.L.Borges óta tudjuk, hogy az esszé-vers életveszélyes mezsgye: félúton van a politikai-esztétikai kiáltvány és a szürrealizáló hablaty között. Pető Tóth Károly is tudta ezt és jó érzékkel

elkerülte a veszélyeket madárjósítás című apokrif töredékében. A világ-vége-hangulatot árasztó, kozmo-romantikus, Biblia-túltengésben szenvedő, zavaros vers-próféciák után üdítően hatott a két említett költő modern eszközökkel megfogalmazott relativista költői krédója.

1992-ben II. díjas, 1993-ban I. díjas lett a szépirodalmi kategóriában az esztergomi Onagy Zoltán. Szinte zavaró lett volna, ha e szépívű előzmények után idén nem ő a "befutó". Az Angyalok ligete című lírai elbeszélése azt ragadja meg, amely az ezredvégi ember egyik vitathatatlanul központi kérdésévé vált: az ember és természet viszonyát. Táj-ember egybelátó költészet ez, igaz, prózában, igaz, eszköztelenül, pörén, de hitelesen, felelősségtudattal átszőve.

Tisztem, hogy szóljak a különdíjasokról és a dicséretben részesült pályaművekről is. Balassagyarmat város különdíját a Békák és bolondok című politikai szatíra írója, T. Pataki László kapta. A stílszerűen vörös dossziében elküldött kéziratot az olvasónál, azt hiszem, csak az írója szórakozott jobban. Ha a szerzőnek egy későbbi teljes publikálás reményében lesz lelkiereje és kellő önkritikája a modorosságok és a túlírt fejezetek átgerblyezésére, ismerek néhány jó kritikust széles e hazában, akik magas polcra helyezik majd Katánghy Menyhért kései utódjainak zaccos történetét.

Salgótarján város különdíját Baráthy Ottó Környezetbarát jeligére beküldött munkája kapta. Nem vagyok szakember, nem értek a szennyvizekhez, a városfejlesztéshez, egyet azonban tudok: munkája annyit ér majd, amennyit a város profitál belőle.

A dicséret nem valamiféle vállveregető lefokozás, hanem az, ami: az érdemes munkának járó elismerés, ha mással nem, hát azzal, hogy a Palócföldben publikálásra kerül... Ardamica Ferenc, Kálnay Adél, Marschalkó Zsolt, Tari István, Ambrus Enikő messzemenően megérdemlik, hogy az értékelésben is elhangozzék a nevük, és bátorítást kapjanak a jövő évi pályázathoz.

Kedves Pályázók és Pályamunkások!

Manapság a dolgok nehezen születnek meg, de mindig van egy kéz, amely egy tollvonással kész a megszüntetésükre. A hasonlatnál maradva: a síneket könnyebb felszedni, mint újakat építeni. A mi dolgunk mégis az, hogy távolságokat kössünk össze, állomásokat építsünk. Van, aki állomásfőnök lesz, van, aki masinista, kalauz, vagy éppen vasúti fékező, és hangosbemondónak is kell lennie. De a nagy hálózathoz viszonyítva mindannyian pályamunkások vagyunk. És nekünk is jólesik, ha nagynéha elismernek, támogatnak minket, dicséretben részesítenek. Gondoljanak erre is, amikor megtapsolják az idei Madách-ünnepség irodalmi pályázatának díjazottjait.

(Turczy István költő, író, műfordító, értékelése – felkérésünkre – elhangzott 1995. jan. 20-án a balassagyarmati Madách emlékünnepeken.)